

Europeiskt ungdomsindex

JOHAN KREICBERGS

MAJ 2010

SVENSKT NÄRINGSLIV
CONFEDERATION OF SWEDISH ENTERPRISE

Innehåll

Inledning	2
Så gick undersökningen till	2
Arbetslöshet	3
Företagande	4
Chefskap	5
Utbildningsnivå	6
Inkomst	7
Köpkraft	8
Inställning till unga	9
Självupplevd hälsa	10
Europeiskt ungdomsindex 2010	11
Sveriges placeringar	12

Inledning

Svenskt Näringsliv menar att dagens unga är *historiens bästa generation*. Deras möjligheter och potential på arbetsmarknaden och i egenskap av entreprenörer måste tillvaratas på ett bättre sätt än vad som görs idag. Dagens ungdomar är mer välutbildade, mer internationellt orienterade, mer företagsamma och mer it-kunniga än tidigare generationer. Det är viktigt att svenska ungdomar ges möjlighet att använda dessa kunskaper och talanger. Hur bra är vi i Sverige egentligen på att ta tillvara potentialen hos den yngre generationen jämfört med andra länder?

I denna rapport som tagits fram av Kreicbergs Utredning & Opinion på uppdrag av Svenskt Näringsliv har därför tillvaron och möjligheterna för ungdomar i EU kartlagts. Det rör sig om allt från inkomster och köpkraft till hälsa och befolkningens inställning till unga. På detta sätt kan vi redovisa hur väl svenska ungdomars potential tas tillvara inom olika områden. Vi räknar även samman ett totalindex där de olika delvariablerna summeras för att ge en bild av var i Europa den yngre generationen har störst möjligheter. Det bör poängteras att det sammanvägda indexet mest ska ses som en fingervisning och inte som någon absolut sanning. Utfallet i denna typ av index beror på vilka variabler som valts och hur de vägs ihop. Men ungdomar i länder som ligger i topp när det gäller ungdomars hälsa, inkomster, utbildning etc. bör i varje fall ha större möjligheter än ungdomar i länder som ligger i botten på respektive kategori.

Så gick undersökningen till

Europeiskt ungdomsindex består av åtta delvariabler som på olika sätt belyser ungdomars möjligheter i ett antal utvalda europeiska länder. Länderna rankas i var och en av de i indexet ingående momenten. Placeringarna i dessa delvariabler summeras sedan ihop för vart och ett av länderna. Det land som samlar ihop den totalt lägsta placeringssumman rankas högst i det slutliga indexet.

Europeiskt ungdomsindex omfattar 22 av EU:s medlemsstater. Bulgarien, Estland, Litauen, Malta och Rumänien ingår inte på grund av avsaknad av aktuell statistik för dessa länder i en eller flera av de undersökta variablerna.

Delvariablerna i indexet omfattar inte alltid likadana åldersgrupperingar. I en del fall beror det på att indelningarna skiljer sig mellan de olika databaser som använts. I andra fall beror det på att analysen blir intressantare om även något äldre åldersgrupper inkluderas. I rapporten framgår det klart och tydligt vilka åldersgrupper som analyserats för var och en av de åtta olika delvariablerna i ungdomsindexet. För majoriteten av delvariablerna har statistik hämtats från Eurostat.

Vi har försökt täcka in så många aspekter som möjligt av ungdomars tillvaro och möjligheter. De variabler som valts ut är arbetslöshet, företagande, möjligheter till karriär i unga år, utbildningsnivå, inkomster, köpkraft, inställning till unga och hälsa.

Arbetslöshet

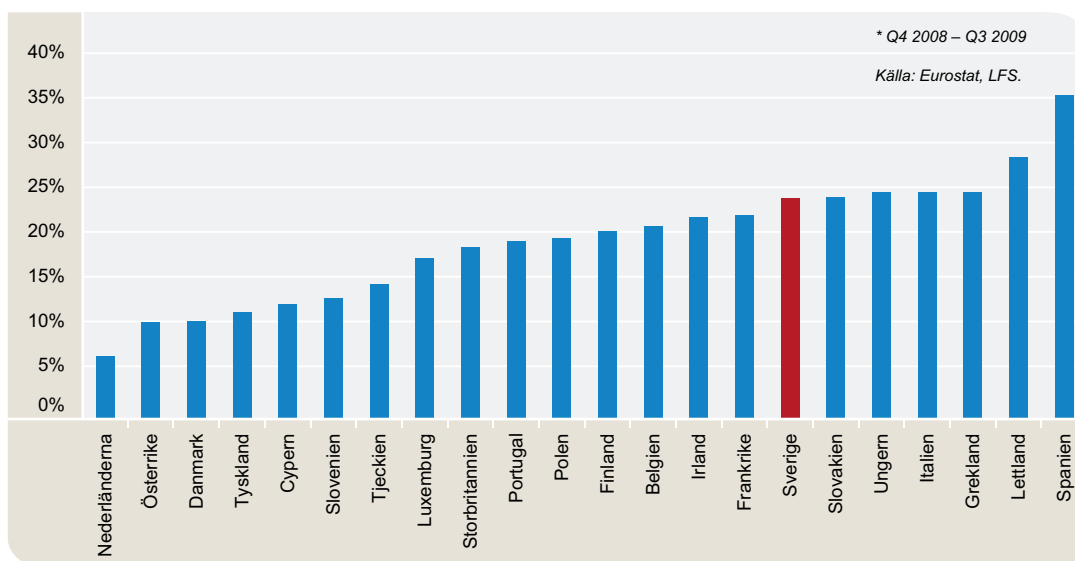
Ungdomsarbetslösheten är självklart ett viktigt mått för att mäta ungdomarnas möjligheter att utnyttja sin potential. Flera studier har också visat att arbetslöshet i unga år får stora konsekvenser för inkomstutvecklingen senare i livet.¹ Arbetslösheten bland ungdomar har ökat avsevärt under den pågående lågkonjunkturen och i hälften av de undersökta länderna klassas en av fem ungdomar på arbetsmarknaden som arbetslös.

Av de 22 europeiska länder som ingår i indexet är det Nederländerna som klarar sig överlägset bäst i denna kategori. Ungdomsarbetslösheten uppgår på årsbasis endast till drygt sex procent. Därefter följer Österrike och Danmark med en ungdomsarbetslöshet på cirka tio procent.

Den klart högsta ungdomsarbetslösheten återfinns i Spanien där mer än var tredje ungdom i arbetskraften är arbetslös.

Situationen är även allvarlig för svenska ungdomar. Vi har den sjunde högsta ungdomsarbetslösheten av de undersökta länderna. Knappt 24 procent av ungdomarna i arbetskraften är arbetslös.

Diagram 1. Arbetslöshet hos personer i åldrarna 15-24 år. Avser årsgenomsnitt av de fyra senast tillgängliga kvartalerna*.

¹ Se bland annat Nordström-Skans, *Har ungdomsarbetslösheten långsiktiga konsekvenser?* IFAU, 2004 och Gartell, *Har arbetslöshet i samband examen från högskolan långsiktiga effekter?*, IFAU, 2009.

Företagande

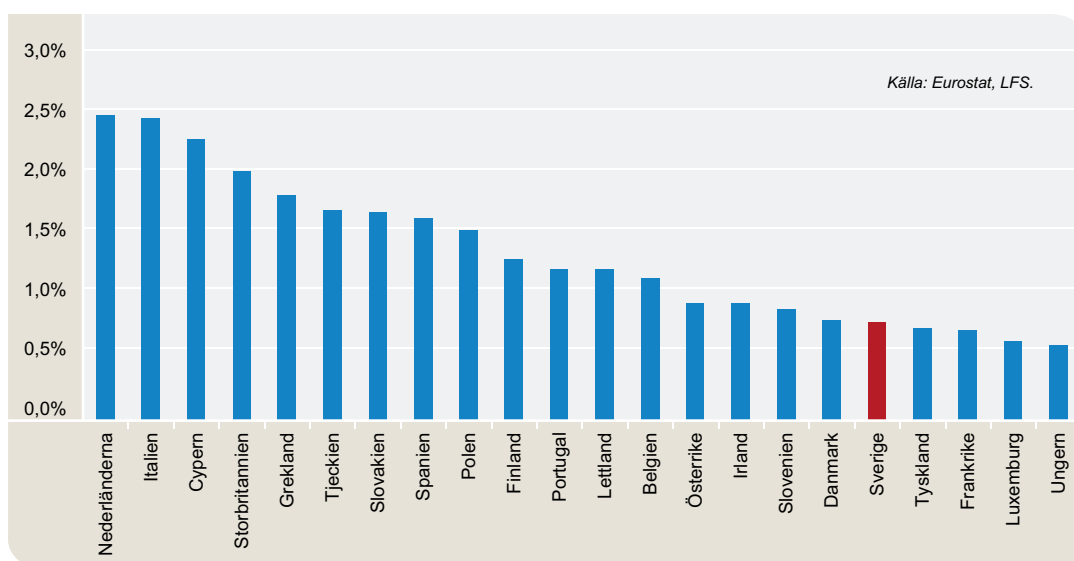
Den andra delvariabeln i indexet behandlar ungdomarnas benägenhet att driva ett eget företag. Inom samtliga undersökta länder är det relativt sällsynt med företagare i åldersgruppen (15-24 år). Det är inte oväntat då det många gånger krävs kontaktnät, erfarenheter och kapital för att framgångsrikt starta och driva ett eget företag. Av naturliga skäl har därför ungdomar ofta inte samma förutsättningar som den äldre populationen när det gäller företagande.

Samtidigt är möjligheten till att driva företag en viktig faktor för att ungdomar ska kunna realisera sina drömmar. I Sverige föredrar 4 av 10 ungdomar i åldrarna 18-30 år att vara företagare framför att vara anställda.²

Även om andelen företagare bland ungdomar är låg i samtliga länder finns det stora skillnader. Det är nästan fem gånger vanligare att en person mellan 15 och 24 år driver företag i Nederländerna än i Ungern. Även i Italien och på Cypern finns det relativt sett många unga företagare.

Sverige tillhör den nedre fjärdedelen i denna delvariabel. Endast 0,7 procent av Sveriges ungdomar driver ett eget företag, vilket är den femte lägsta andelen av de undersökta länderna.

Diagram 2. Andel egna företagare av populationen i åldrarna 15-24 år, 2008.

² Entreprenörskapsbarometern 2008, Nutek, 2008.

Chefskap

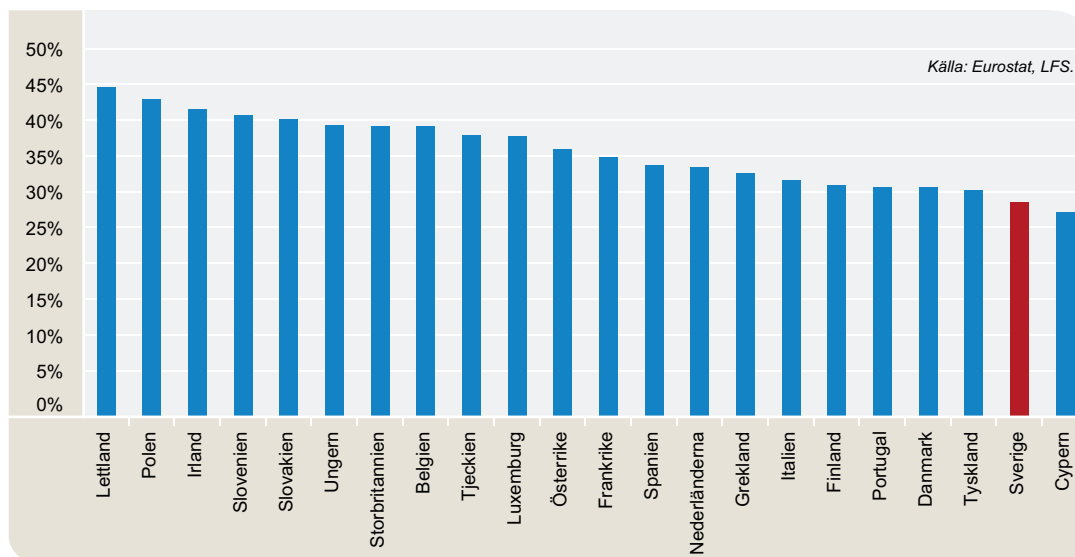
En tredje viktig aspekt av ungdomars möjligheter på arbetsmarknaden är deras karriärmöjligheter. Vi har därför studerat i vilken utsträckning yngre personer har chefspositioner i olika länder. Genom att studera åldersfördelningen i olika yrkesgrupper kan vi se hur stor andel av chefsjobben som innehas av yngre personer.³

Inom denna kategori har vi klassificerat unga människor som mellan 15 och 39 år. Det är alltså en större grupp än inom övriga delvariabler. Det finns två orsaker till att vi valt denna klassificering. Dels är statistiken mer lättåtkomlig med denna åldersindelning, dels finns det av naturliga skäl få chefer under 25 år. Men genom att inkludera personer upp till 39 år kan vi ge en bild av ungdomarnas möjligheter till snabbt karriäravancemang i olika länder.

Denna delvariabel toppas av två relativt nya EU-medlemsstater. I Lettland innehas nästan 45 procent av chefsjobben av personer yngre än 40 år. Polen och Irland kommer därefter med en andel på över 40 procent. På Cypren innehas endast en dryg fjärdedel av chefsjobben av den undersökta åldersgruppen, vilket är den lägsta noteringen av alla länder.

I Sverige finns få unga chefer. Endast 28 procent av chefsjobben tillhör den yngre åldersgruppen och det är endast ovan nämnda Cypren som har ett mer ålderstiget chefskap av de undersökta länderna. Det finns sannolikt flera orsaker till att unga i Sverige har så få chefspositioner. En är att företagandet bland de yngre är lågt vilket gör att få är chefer för sina egna företag. En annan orsak är att den offentliga sektorn är så stor i Sverige och där är andelen unga chefer betydligt lägre än i det privata näringslivet.⁴

Diagram 3. Andel chefer i åldersgruppen 15-39 år, 2008.

³ Chefspositioner sorteras under yrkesklass 1 i den internationella yrkesklassificeringen ISCO.

⁴ Enligt SCBs yrkesregister andelen chefer under 40 år dubbelt så hög i det privata näringslivet som i den offentliga sektorn.

Utbildningsnivå

En orsak till att vissa länder har både få unga företagare och få unga chefer skulle kunna vara att de yngre satsar på en högskoleutbildning i början av sitt vuxna liv. Som fjärde delvariabel har vi därför studerat hur stor del av den yngre befolkningen som har en högskoleutbildning.⁵

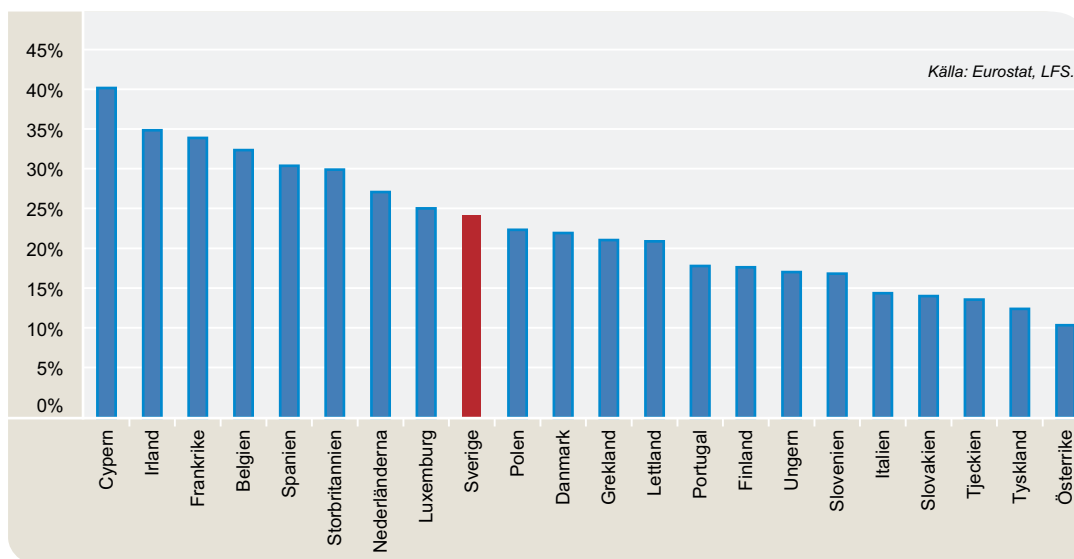
Eftersom det är vanligt att många ungdomar väntar med att påbörja sin högskoleutbildning har vi i denna kategori studerat utbildningsnivån i åldersgruppen 20 till 29 år.

I Cypern har 40 procent av den aktuella åldersgruppen en högre utbildning, vilket är klart högst av de undersökta länderna. Irland och Frankrike följer bakom med en andel kring 35 procent. Att Cypern har många ungdomar i högskoleutbildning skulle kunna vara en förklaring till varför det finns så få unga chefer i landet. Men på Irland har ungdomarna både hög utbildningsnivå och en hög andel av chefsposterna.

Lägst andel högt utbildade ungdomar finns i Österrike där endast en av tio individer i åldersgruppen har en högre utbildning. Även Tyskland uppvisar en relativt låg andel.

Sverige ligger något högre än det europeiska genomsnittet när det gäller utbildningsnivå hos unga. Knappt var fjärde person i åldersgruppen 20-29 år har genomfört någon form av högre utbildning. Det är den nionde högsta andelen av de undersökta länderna.

Diagram 4. Andel högt utbildade individer i åldersgruppen 20-29 år, 2008.

⁵ Med högt utbildade menas ISCED 5-6, vilket motsvarar en högskoleutbildning i 2-4 år eller forskarutbildning.

Inkomst

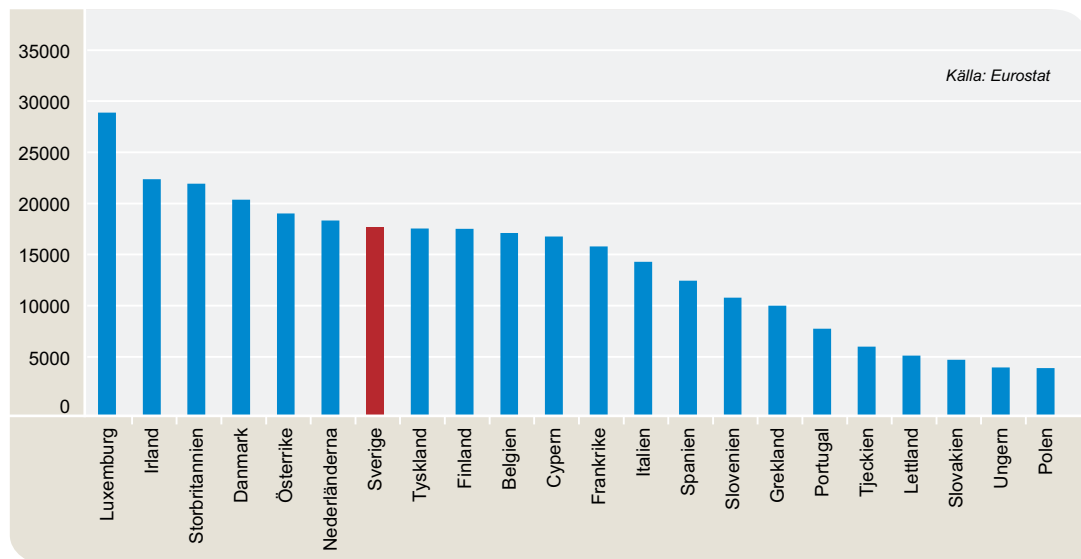
Ungdomarnas inkomster har givetvis också stor betydelse för deras allmänna välmående och möjligheter att förverkliga sina drömmar och ambitioner. Det föreligger stora variationer i inkomstnivån hos de europeiska ungdomarna.

Klart högsta medianinkomsten hos den yngre generationen hittas i Luxemburg. Där uppgår medianinkomsten för personer mellan 16 och 24 år till knappt 29 000 euro per år. Irland, Storbritannien och Danmark uppvisar samtliga en inkomstnivå som överstiger 20 000 euro.

Det är överlag nya EU-medlemmar som befinner sig på den nedersta delen av inkomstskalan. Sämst tjänar de polska ungdomarna som har en medianinkomst på knappt 4 000 euro per år. Även Ungern och Slovakien har en medianinkomst som understiger 5 000 euro. Omräknat i svenska kronor innebär det att ungdomarna i Luxemburg har en årsinkomst som är cirka 250 000 kronor högre än i de länder där ungdomarna har lägst inkomster.

De svenska ungdomarna tjänar relativt bra. Medianinkomsten för år 2008 låg på knappt 18 000 euro per år, det vill säga ca 175 000 kr, vilket är den sjunde högsta nivån bland de utvalda länderna.

Diagram 5. Medianinkomst i euro för populationen i åldrarna 16-24 år, 2008.

Köpkraft

Medianinkomsterna ger inte en heltäckande bild av ungdomarnas ekonomiska utrymme eftersom prisnivåerna varierar kraftigt mellan olika länder. Av inkomststatistiken kan vi dra slutsatsen att det skulle vara betydligt lättare för en yngre person från Luxemburg att semestra i Polen än vice versa. Däremot kan det vara så att de förhållandevis låga inkomsterna i Polen räcker till en högre konsumtionsnivå i hemlandet tack vare lägre priser.

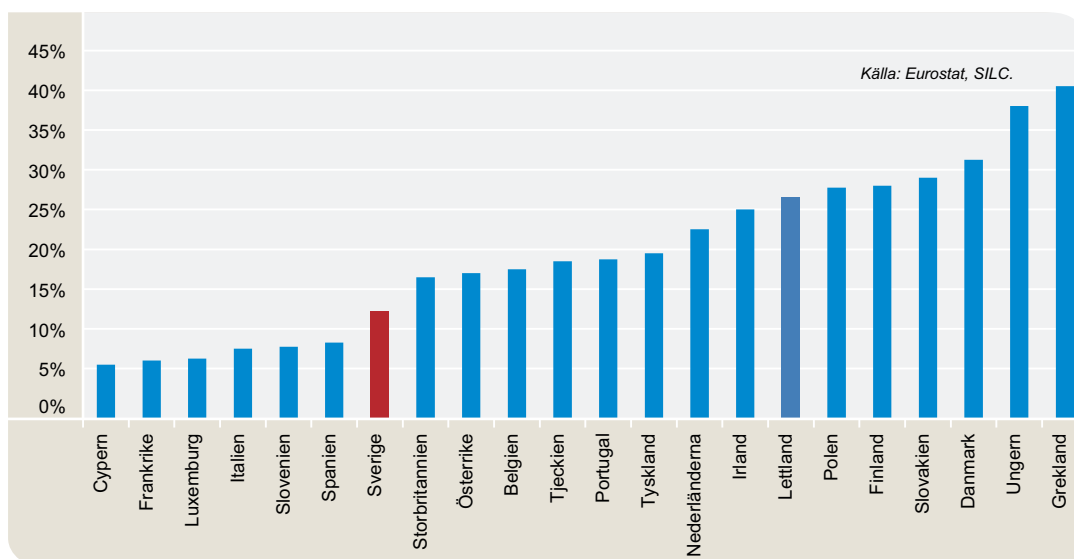
Vi har därför kompletterat inkomstvariabeln med en fråga som fångar upp ungdomarnas köpkraft i olika länder. Eurostat har frågat ungdomar under 30 år om de på grund av ekonomiska skäl inte skaffat en bil. Inom denna kategori är det alltså positivt med en så låg andel som möjligt.

I Cypern uppger endast drygt fem procent av de yngre hushållen att de inte anser sig ha råd att äga en egen bil, vilket är den lägsta uppmätta andelen av de undersökta länderna. Frankrike och Luxemburg intar platserna bakom.

Grekland har de mest ekonomiskt pressade yngre hushållen. Hela 40 procent uppger att de avstår från att äga en bil av kostnadsskäl. Det finns en betydande samvariation mellan medianinkomsterna och andelen ungdomar som avstått från att köpa bil av ekonomiska skäl. Ett undantag är Danmark där ungdomar har den fjärde högsta medianinkomsten samtidigt som de placerar sig som trea när det gäller sannolikheten att inte ha råd med en egen bil. Detta beror i hög utsträckning på att Danmark har särskilt höga skatter på bilägande.

I denna kategori placerar sig Sverige på en sjundeplats. Drygt 12 procent av de yngre hushållen i Sverige uppger att de tvingas avstå bilinnehav av ekonomiska skäl.

Diagram 6. Andel unga hushåll som inte äger en bil av ekonomiska skäl.

Inställning till unga

För att ungdomar ska kunna uppnå sina mål är det nödvändigt att den äldre generationen respekterar ungdomarnas kunskaper. Även om unga är både välutbildade och kunniga får de inte chansen att visa det om dessa kunskaper inte erkänns av de äldre i samhället.

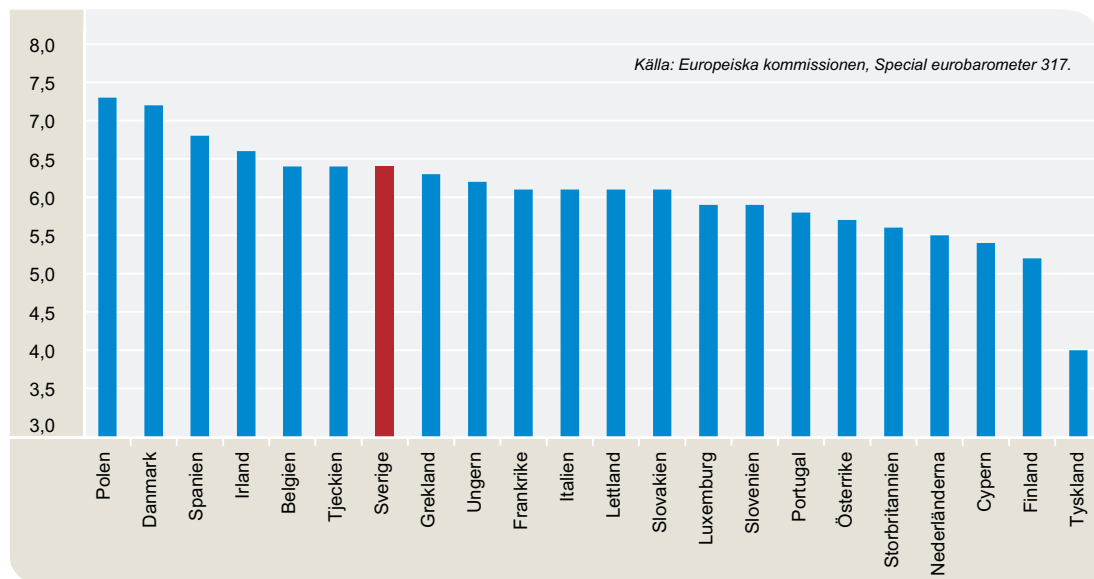
För att fånga upp denna aspekt har vi använt oss av en opinionsundersökning från EU-kommissionen. Där tillfrågades befolkningen i de europeiska länderna om hur de skulle känna sig om landets högst valda ämbete innehades av en person yngre än 30 år. De svarande fick uppge hur bekväma de skulle vara med detta på en skala från 1 till 10 där 1 betyder mycket obekvämt och 10 betyder helt bekvämt.

I Polen är befolkningen mest bekväma inför en sådan situation och det genomsnittliga betyget uppgår till 7,3. Danmark och Spanien har de efterföljande högsta betygen med 7,2 respektive 6,8.

Med ett genomsnittsbetyg på endast 4,0 visar tyskarna i särklass lägst förtroende för en ledare yngre än 30 år. Det är ett relativt stort hopp till näst sista platsen som innehas av Finland.

Svenska folket är generellt sett öppna för ungdomar på höga politiska ämbeten och uppvisar ett genomsnittsbetyg på 6,4, vilket ger en delad femteplacering i denna kategori.

Diagram 7. Inställning hos befolkningen till att det högsta politiska ämbetet innehåses av en person yngre än 30 år, 2009.

Självupplevd hälsa

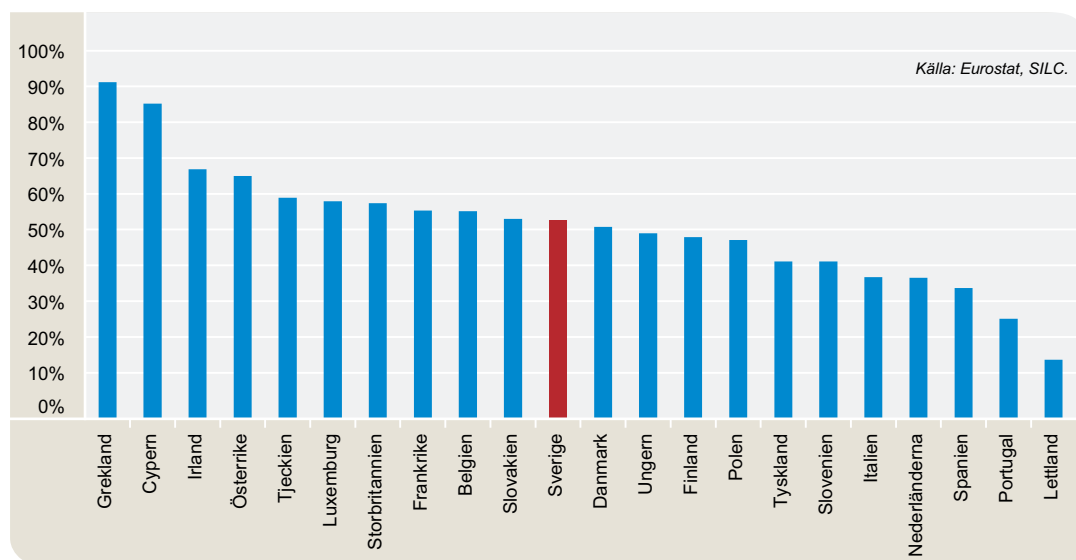
Den sista delvariabeln i indexet handlar om hur de europeiska ungdomarna upplever sitt fysiska och psykiska hälsotillstånd. Frågeställningen handlar om det generella hälsotillståndet, övergående sjukdomar och skador av engångskaraktär ska alltså inte räknas. Vi har i detta index tittat på hur stor andel som uppger att deras hälsotillstånd är mycket gott.

Variationen i självuppfattad hälsa är stor hos de europeiska ungdomarna. Hela 90 procent av Greklands befolkning i åldrarna 15-24 svarar att deras hälsotillstånd är mycket bra. Även Cypern har en hög andel välmående ungdomar.

I Lettland däremot uppger endast drygt 13 procent att deras självupplevda hälsotillstånd är mycket bra, vilket är den klart lägsta andelen. Portugal har den näst lägsta andelen välmående ungdomar.

Sverige ligger precis i mitten i denna kategori. Lite mer än hälften av de svenska ungdomarna uppger att deras generella hälsotillstånd är mycket gott.

Diagram 8. Andel personer i åldrarna 15-24 år som uppger ett mycket gott hälsotillstånd, 2008.

Europeiskt ungdomsindex 2010

När vi summerar de olika delvariablerna framkommer att de brittiska öarna erbjuder ungdomar bäst möjligheter. Självklart ska en sådan här summering tolkas med stor försiktighet. Men inom de flesta områden placerar sig både Irland och Storbritannien högt.

I fem av åtta delvariabler placerar sig Irland bland de fyra främsta. När det gäller inkomster och utbildningsnivå är landet näst bäst av de undersökta länderna. Topplaceringar har även hämtats inom områdena chefskap, inställning till unga och hälsa.

Storbritannien rankas endast bland de fyra främsta i två av delvariablerna, inkomster och företagande. Men Storbritannien håller en jämn nivå i en klar majoritet av variablerna, vilket räcker till den slutliga höga placeringen.

Enligt indexet har ungdomarna i Ungern de sämsta möjligheterna. I tre av variablerna rankas landet sist eller näst sist. Det gäller inkomster, företagande och köpkraft.

Sverige placerar sig på en slutlig 14:e plats i indexet. Inte i någon av kategorierna rankas Sverige bland de fyra främsta. Däremot rankas landet näst sist när det gäller andelen unga chefer.

Tabell 1. Europeiskt ungdomsindex med ranking för de ingående variablerna.

Land	Arbetslöshet	Företagande	Chefskap	Utbildningsnivå	Inkomst	Köpkraft	Inställning till unga	Hälsa	Indexsumma
1. Irland	14	15	3	2	2	15	4	3	58
2. Storbritannien	9	4	7	6	3	8	18	7	62
3. Cypern	5	3	22	1	11	1	20	2	65
4. Luxemburg	8	21	10	8	1	3	14	6	71
5. Belgien	13	13	8	4	10	10	5	9	72
6. Tjeckien	7	6	9	20	18	11	5	5	81
7. Nederländerna	1	1	14	7	6	14	19	19	81
8. Frankrike	15	20	12	3	12	2	10	8	82
9. Österrike	2	14	11	22	5	9	17	4	84
10. Polen	11	9	2	10	22	17	1	15	87
11. Danmark	3	17	19	11	4	20	2	12	88
12. Spanien	22	8	13	5	14	6	3	20	91
13. Slovenien	6	16	4	17	15	5	14	16	93
14. Sverige	16	18	21	9	7	7	5	11	94
15. Grekland	20	5	15	12	16	22	8	1	99
16. Italien	19	2	16	18	13	4	10	18	100
17. Slovakien	17	7	5	19	20	19	10	10	107
18. Lettland	21	12	1	13	19	16	10	22	114
19. Finland	12	10	17	15	9	18	21	14	116
20. Portugal	10	11	18	14	17	12	16	21	119
21. Tyskland	4	19	20	21	8	13	22	16	123
22. Ungern	18	22	6	16	21	21	9	13	126

Sveriges placeringar

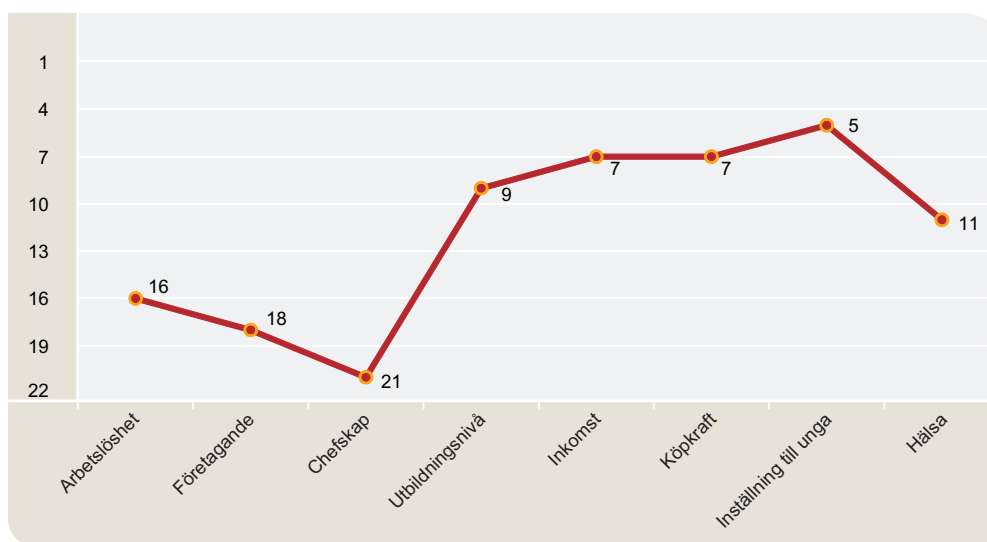
De bästa placeringarna får Sverige inom delvariablerna inkomst, köpkraft och inställning till unga. Trots en relativt hög arbetslöshet har svenska ungdomar goda inkomster.

Däremot är svenska ungdomars position på arbetsmarknaden svag. Det gäller inte bara arbetslösheten. Det finns få ungdomar i chefsposition och andelen unga företagare är också låg.

Detta kan inte förklaras enbart av att svenska ungdomar utbildar sig istället. Sverige ligger på den övre halvan när det gäller ungdomarnas utbildningsnivå. Men i länder som Irland och Storbritannien är utbildningsnivån ännu högre och trots det finns fler ungdomar med chefsjobb, fler unga företagare och färre unga arbetslösa i dessa länder.

Den självupplevda hälsan är den elfte bästa av de undersökta länderna.

Diagram 9. Sveriges placeringar inom delvariablerna.

www.svensktnaringsliv.se

STORGATAN 19, 114 82 STOCKHOLM, TELEFON 08-553 430 00